

Бердянський державний педагогічний університет
Факультет дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Кафедра прикладної психології та логопедії

Кваліфікаційна робота

на тему **«ЕЛЕМЕНТИ КОНДУКТИВНОЇ ПЕДАГОГІКИ У РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ»**

Виконала: здобувач II рівня вищої освіти,
групи М23СО
Спеціальність
016 Спеціальна освіта
Освітньо-професійна програма Спеціальна
освіта
Спеціалізація 016.01. Логопедія. Спеціальна
психологія
Євгенія КУЛИК

Науковий керівник:
ст.викладач кафедри прикладної психології
та логопедії **Аліна СИНИЦЯ**

Рецензент:
канд.пед.наук, доцент кафедри прикладної
психології та логопедії **Олена РЕВУЦЬКА**

Запоріжжя – 2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ.....	7
1.1. Сутність поняття «дитина з особливими освітніми потребами» у психолого-педагогічній літературі.....	7
1.2. Види та класифікація особливих освітніх потреб	12
1.3. Особливості навчання та розвитку дітей з особливими освітніми потребами... ..	18
Висновки до першого розділу	24
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ КОНДУКТИВНОЇ ПЕДАГОГІКИ ПРИ РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ	28
2.1. Опис методологічних засад кондуктивної педагогіки у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.....	28
2.2. Кондуктивна стимуляція в навчанні та розвитку дітей з особливими освітніми потребами... ..	37
2.3. Ефективність використання елементів кондуктивної педагогіки у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами	45
Висновки до другого розділу.....	53
ВИСНОВКИ	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59
ДОДАТКИ	63

ВСТУП

У сучасному світі зростає кількість дітей з особливими освітніми потребами, для яких потрібна спеціальна підтримка і педагогічна підтримка. Кондуктивна педагогіка - це інноваційний підхід до навчання дітей з особливими потребами, який спирається на індивідуальний підхід до кожної дитини та активну участь батьків у процесі навчання. Ця методика передбачає використання різноманітних педагогічних інструментів, які спрямовані на розвиток рухових та пізнавальних функцій дітей з особливими потребами.

Актуальність дослідження. Однією з найактуальніших проблем сучасної освіти є підтримка дітей з особливими потребами в навчальному процесі. У зв'язку з цим, кондуктивна педагогіка здобуває все більшу популярність як ефективний підхід до навчання дітей з різними видами порушень розвитку. Проте, не зважаючи на це, існує потреба в подальшому дослідженні та вдосконаленні цієї методики, адже кожна дитина має свої особливості та потреби. Дослідження в галузі кондуктивної педагогіки дозволять розширити знання про педагогічні методи та техніки, які можуть сприяти ефективному розвитку дітей з особливими потребами.

Аналіз досліджень. Результати попередніх досліджень Б. Блума, Д. Брунера, Дж. Керролла, Д. Хамбліна свідчать про високу ефективність кондуктивної педагогіки в роботі з дітьми з особливими потребами. Цей підхід дає змогу забезпечити дітям з особливими потребами можливість бути успішними в навчанні та інтеграції до суспільства. Згідно з дослідженнями, проведеними в Україні Ю. Бабанським, В. Беспалько, В. Бондаром, діти з ДЦП, які навчаються за методикою кондуктивної педагогіки, показують покращення в руховому та когнітивному розвитку, а також у покращенні соціальної адаптації. Також було встановлено, що елементи кондуктивної педагогіки можуть бути використовуватися в роботі з дітьми з аутизмом, синдромом Дауна та іншими розладами розвитку.

Інші дослідження, проведені в різних країнах світу, також підтверджують позитивний вплив кондуктивної педагогіки на розвиток дітей з особливими

потребами. Наприклад, за результатами досліджень, проведених у Німеччині, діти з ДЦП, які навчалися за методикою кондуктивної педагогіки, показували покращення в руховому розвитку, а також у здатності до самообслуговування та у соціальній адаптації.

Однак, на сьогоднішній день, існує недостатня кількість досліджень, які б детально досліджували елементи кондуктивної педагогіки, їх ефективність та практичне застосування в роботі з дітьми з різними видами порушень розвитку. Таким чином, дослідження в галузі кондуктивної педагогіки можуть допомогти вдосконалити педагогічну практику та забезпечити кращі результати навчання для дітей з особливими потребами.

Об'єктом дослідження є елементи кондуктивної педагогіки, що використовуються в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.

Предметом дослідження є ефективність використання елементів кондуктивної педагогіки в процесі навчання дітей з особливими потребами.

Метою дослідження є визначення ефективності використання елементів кондуктивної педагогіки в роботі з дітьми з особливими потребами.

Для досягнення цієї мети необхідно розглянути основні принципи та методики кондуктивної педагогіки, провести аналіз попередніх досліджень з даної теми, а також здійснити експериментальне дослідження з метою вивчення впливу елементів кондуктивної педагогіки на розвиток дітей з особливими потребами. Зокрема, метою експериментального дослідження є встановлення того, як елементи кондуктивної педагогіки впливають на розвиток рухових та когнітивних навичок, а також на соціальну адаптацію дітей з різними видами порушень розвитку.

Завдання дослідження включає:

- аналіз наукової літератури з проблеми дослідження;
- дослідження дієвості елементів кондуктивної педагогіки на розвиток дітей з різними видами порушень розвитку;

- визначення ефективності використання елементів кондуктивної педагогіки в практичній діяльності педагогів, які працюють з дітьми з особливими потребами;
- розробка рекомендацій щодо використання елементів кондуктивної педагогіки в роботі з дітьми з особливими потребами.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що відомості, отримані під час дослідження, можуть бути використані в роботі з дітьми з особливими потребами та їхніми сім'ями. Вони можуть допомогти педагогам та спеціалістам у розробці програм та методик роботи з дітьми з різними видами порушень розвитку, щоб досягти максимальних результатів в їхньому розвитку.

Крім того, дослідження можуть бути використані для покращення підготовки фахівців, які працюють з дітьми з особливими потребами, в тому числі для підвищення кваліфікації вчителів-логопедів, реабілітологів, психологів та інших спеціалістів.

Наприклад, результати дослідження можуть бути використані для підготовки матеріалів для навчання студентів педагогічних університетів, що зможуть застосовувати отримані знання та навички у практиці. Крім того, дослідження можуть бути використані для підвищення свідомості суспільства щодо проблем, пов'язаних з розвитком дітей з особливими потребами та збільшення інтересу до розробки та впровадження нових методів роботи з ними.

Методи дослідження:

- *аналіз літературних джерел:* були вивчені наукові джерела, що стосуються педагогічної роботи з дітьми з особливими потребами та елементів кондуктивної педагогіки.
- *практичні методи:* було складено опитування кондукторів та батьків з питань педагогіки та реабілітації дітей з особливими потребами.
- *системний аналіз:* було використано системний підхід до дослідження теми, що дозволило розглядати її в комплексі та зв'язку з іншими факторами.

- *історичний аналіз*: були досліджені історичні аспекти розвитку кондуктивної педагогіки та її використання в роботі з дітьми з особливими потребами.

Наукова новизна дослідження полягає у наступному: обґрунтування використання кондуктивної педагогіки в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами на основі аналізу наукової літератури та результатів емпіричного дослідження.

Публікації:

Кулик Є. Кондуктивна педагогіка у роботі з дітьми з дитячим церебральним паралічем. *Збірник тез наукових доповідей здобувачів вищої освіти Бердянського державного педагогічного університету на Днях науки 16 травня 2023 року. Том 1. Суспільні науки*. Бердянськ: БДПУ, 2023. С. 235-237

Структура роботи складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та двох додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Висновки до першого розділу

У сучасному світі велика увага приділяється інклюзивній освіті, що передбачає забезпечення доступної та якісної освіти для всіх дітей, включаючи дітей з особливими освітніми потребами. Дитина з особливими освітніми потребами – це дитина, яка потребує підтримки та допомоги у здобутті освіти через фізичні, психічні, соціальні чи інші особливості, які перешкоджають їй участі в навчальному процесі на рівних з іншими дітьми. Вона може мати різноманітні особливості, які потребують індивідуального підходу та адаптації навчальної програми та умов навчання до її потреб.

Діти з особливими освітніми потребами потребують спеціальної підтримки та допомоги у навчанні та розвитку через різноманітні порушення розвитку або інвалідність. Робота з такими дітьми потребує особливого підходу, в якому враховуються їхні потреби, можливості та інтереси.

Основною метою роботи з дітьми з особливими освітніми потребами є забезпечення їм можливості отримати повноцінну освіту та розвиток, щоб вони могли займати своє місце в суспільстві. Види та класифікація особливих освітніх потреб допомагають визначити специфіку потреб кожної категорії дітей та розробити ефективні підходи до їхнього навчання та розвитку.

Також важливо зазначити, що діти з особливими освітніми потребами можуть мати різні види обмежень, такі як фізичні, психічні, розумові або емоційні. Ці обмеження можуть бути вродженими або набутими, і вони можуть

бути тимчасовими або постійними. Навіть якщо дитина має тільки одне обмеження, це може вплинути на всі аспекти її життя, включаючи навчання.

Для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами необхідні спеціально підготовлені фахівці, такі як вчителі-дефектологи, психологи, логопеди, реабілітологи тощо. Ці фахівці повинні мати не лише знання про особливості роботи з такими дітьми, але й вміти ефективно взаємодіяти з ними та забезпечувати індивідуальний підхід до кожної дитини.

Успішна робота з дітьми з особливими освітніми потребами може допомогти їм розвиватися та досягати успіхів в навчанні та житті загалом. Це також допоможе їм отримати позитивний досвід соціалізації та інтеграції в суспільство, що сприятиме їхньому саморозвитку та самоповазі. Тому важливо продовжувати покращувати роботу з дітьми з особливими освітніми потребами та забезпечувати їм максимальну підтримку та ресурси для їх успішної інтеграції в суспільство.

Працюючи з дітьми з особливими освітніми потребами, необхідно мати не лише знання про їхні особливості, а й вміти будувати довірчі стосунки та створювати сприятливу атмосферу для навчання та розвитку. Доцільно використовувати різноманітні методи та прийоми, щоб допомогти дітям з особливими освітніми потребами досягти свого потенціалу та реалізувати свої можливості.

Для досягнення цих цілей необхідно також співпрацювати з батьками та опікунами дітей з особливими освітніми потребами, залучати до процесу навчання та розвитку фахівців з різних галузей, які зможуть надати допомогу у вирішенні проблем та питань, пов'язаних зі специфікою розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

Також важливим є забезпечення безбар'єрного середовища для навчання та розвитку дітей з особливими освітніми потребами, що включає в себе фізичний доступ до будівель та приміщень, адаптацію навчальних матеріалів та обладнання до потреб дітей з різними порушеннями розвитку, а також

забезпечення різноманітних послуг та підтримки, необхідної для розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

Робота з дітьми з особливими освітніми потребами є важливим елементом сучасної освіти та вимагає від педагогів та фахівців з інших галузей підвищеної уваги та відповідальності. Тільки за умови спільної дії, залучення відповідних ресурсів та використання сучасних методів та підходів можна забезпечити повноцінний розвиток та навчання дітей з особливими освітніми потребами та їх інтеграцію в суспільство.

Одним із ключових аспектів роботи з дітьми з особливими освітніми потребами є індивідуальний підхід до кожної дитини. Це означає, що навчання та розвиток мають бути орієнтовані на потреби кожної конкретної дитини, а не на загальні підходи. Для цього необхідно залучати батьків та опікунів у планування та реалізацію індивідуальних програм навчання та розвитку.

Ще одним важливим аспектом роботи з дітьми з особливими освітніми потребами є розробка та застосування різноманітних методик та технологій навчання, які відповідають конкретним потребам дитини. Це можуть бути такі методи, як індивідуальні заняття з вчителем-дефектологом, групові заняття з психологом, використання спеціальних комп'ютерних програм або ігрових технологій.

Класифікація особливих освітніх потреб дітей є важливою для організації навчального процесу та роботи з дітьми з особливими потребами. У залежності від потреб дитини, можна розробляти індивідуальні програми навчання та вибирати методи та технології навчання, які найбільш ефективні для кожного конкретного випадку. Така класифікація може допомогти забезпечити кожній дитині з особливими освітніми потребами необхідну підтримку та допомогу в навчанні та розвитку.

Отже, робота з дітьми з особливими освітніми потребами є важливою складовою системи освіти, оскільки кожна дитина має право на якісну освіту на рівні можливості досягати успіхів у навчанні та розвитку. Для досягнення цих цілей необхідно забезпечувати індивідуальний підхід до кожної дитини,

розробляти та застосовувати різноманітні методи та технології навчання, а також дотримуватися класифікації особливих освітніх потреб дітей.

Робота з дітьми з особливими освітніми потребами вимагає від вчителів та інших фахівців у сфері освіти підвищеної уваги, терпіння, та вміння працювати в команді. Крім того, це потребує підготовки фахівців з спеціальної освіти, які здатні професійно організувати та провести роботу з цією категорією дітей.

У підсумку, важливо зазначити, що робота з дітьми з особливими освітніми потребами має велике значення для забезпечення рівних можливостей в освіті та соціальній адаптації дітей з особливими потребами. Застосування індивідуального підходу та розробка, використання спеціальних методик та технологій навчання допоможуть дітям з особливими потребами розвиватися та досягати успіхів в навчанні та соціальній адаптації.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ КОНДУКТИВНОЇ ПЕДАГОГІКИ ПРИ РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Висновки до другого розділу

Методологічні засади кондуктивної педагогіки полягають у використанні індивідуально орієнтованого підходу до навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами. Цей підхід базується на певному наборі принципів, таких як принцип адекватності, принцип наочності та принцип системності, і включає в себе комплекс методів та технік, спрямованих на розвиток рухових, пізнавальних та соціально-емоційних навичок дітей.

Одним із головних завдань кондуктивної педагогіки є використання позитивних змін в руховій сфері дитини для досягнення позитивних змін в її когнітивному та соціально-емоційному розвитку. Опираючись на індивідуальні особливості дитини, кондуктивна педагогіка прагне відновити порушені функції та забезпечити розвиток нових навичок.

Враховуючи те, що кожна дитина з особливими освітніми потребами має свої індивідуальні потреби та можливості, кондуктивна педагогіка надає можливість використовувати гнучкий та динамічний підхід до навчання та виховання. Це дозволяє вчителю бути більш ефективним у роботі з кожною дитиною та забезпечувати досягнення максимальних результатів у процесі її розвитку.

У результаті аналізу методологічних засад кондуктивної педагогіки для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами можна зробити наступні висновки:

Основні ідеї кондуктивної педагогіки спрямовані на максимальний розвиток психофізичних здібностей дитини з ООП та її соціальну адаптацію.

Кондуктивна педагогіка базується на індивідуальному підході до кожної дитини з особливими освітніми потребами.

Ключові принципи кондуктивної педагогіки включають активну участь дитини у процесі навчання, використання всіх можливих сенсорних каналів для

сприйняття інформації, поєднання фізичних і когнітивних вправ для максимальної ефективності.

Важливими елементами кондуктивної педагогіки є розробка індивідуального плану розвитку, використання спеціальних методів та технік для покращення моторних та когнітивних навичок дитини, робота в команді з батьками та медичним персоналом.

Ефективність використання елементів кондуктивної педагогіки може бути визначена шляхом спостереження за прогресом дитини, оцінюванням її здібностей та здатностей, відстеженням прогресу і проведенням опитування батьків та педагогів.

У цілому, кондуктивна педагогіка є ефективним методом у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, оскільки спрямовується на максимальне використання потенціалу кожної дитини та її індивідуальних особливостей.

Використання елементів кондуктивної педагогіки дозволяє покращити моторні, когнітивні та комунікативні навички дітей, що в свою чергу збільшує їхню соціальну адаптацію та якість життя. Однак, важливо розуміти, що кондуктивна педагогіка не є універсальним рішенням для всіх дітей з особливими освітніми потребами та повинна поєднуватися з іншими методами та підходами.

Також, ефективність використання елементів кондуктивної педагогіки потребує постійного відстеження та оцінювання прогресу дітей, що досягається за допомогою спостережень, тестування, опитувань батьків та педагогів тощо. Крім того, успіх кондуктивної педагогіки значною мірою залежить від співпраці між батьками, педагогами та кондукторами, а також від створення сприятливого середовища для розвитку дитини як вдома, так і в школі.

Отже, методологічні засади кондуктивної педагогіки базуються на індивідуальному підході до кожної дитини з особливими освітніми потребами, спрямованому на максимальне використання її потенціалу та розвиток моторних, когнітивних та комунікативних навичок. Застосування цих засад вимагає постійного відстеження прогресу та співпраці між всіма учасниками процесу навчання та розвитку дитини.

ВИСНОВКИ

В ході дослідження було досліджено теоретичні засади кондуктивної педагогіки, її основні принципи та методи. Було визначено, що ефективність використання елементів кондуктивної педагогіки залежить від різноманітних факторів, таких як індивідуальні особливості кожної дитини, кваліфікація педагога та його особистісних якостей, ступінь залучення батьків до процесу навчання та багато інших.

Аналіз наукової література та результатів практичного досвіду свідчать про те, що кондуктивна педагогіка може бути успішно використана для розвитку різних аспектів особистості дитини з особливими освітніми потребами, включаючи фізичний розвиток, мовленнєву компетенцію, когнітивні та соціальні навички. Однак, для ефективного використання кондуктивної педагогіки потрібно враховувати індивідуальні особливості кожної дитини та забезпечувати індивідуальний підхід до її розвитку.

У даному дослідженні було розглянуто кондуктивну педагогіку як ефективний підхід у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Були досліджені основні методологічні засади кондуктивної педагогіки, такі як індивідуальний підхід, розвиток моторної активності, розвиток комунікації та взаємодії з навколишнім середовищем.

Також було проаналізовано елементи кондуктивної педагогіки, такі як техніки стимулювання, робота зі спеціальними засобами та обладнанням, планування та організація занять, техніки взаємодії з батьками та іншими фахівцями.

Застосування елементів кондуктивної педагогіки у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами дозволяє забезпечити комплексний розвиток дитини та покращити її якість життя. Крім того, кондуктивна педагогіка дозволяє стимулювати розвиток не тільки фізичних, а й когнітивних та соціально-емоційних функцій дитини.

Зважаючи на проведені дослідження, можна зробити висновок, що елементи кондуктивної педагогіки є ефективними при роботі з дітьми з

особливими освітніми потребами. Вони допомагають забезпечити індивідуальний підхід до кожної дитини, враховуючи її потреби та можливості. Кондуктивна педагогіка дозволяє використовувати різноманітні методи та підходи для розвитку фізичних, розумових та соціальних навичок дітей.

Важливо відзначити, що успіх використання кондуктивної педагогіки залежить від взаємодії між педагогом, дитиною та її батьками. Всі вони повинні бути налаштовані на співпрацю та активну участь у процесі навчання та розвитку дитини.

У цілому, кондуктивна педагогіка є ефективним підходом до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, оскільки спрямовується на максимальне використання потенціалу кожної дитини та її індивідуальних особливостей. Використання елементів кондуктивної педагогіки дозволяє покращити моторні, когнітивні та комунікативні навички дітей, що в свою чергу збільшує їхню соціальну адаптацію та якість життя. Однак, важливо розуміти, що кондуктивна педагогіка не є універсальним рішенням для всіх дітей з особливими освітніми потребами та повинна поєднуватися з іншими методами та підходами.

Використання елементів кондуктивної педагогіки у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами є ефективним підходом, оскільки воно спрямоване на розвиток дитини як особистості, з урахуванням її індивідуальних потреб та можливостей. Такий підхід передбачає комплексне застосування різних методик, технологій та прийомів, що дозволяє досягати більш високих результатів в розвитку дитини з особливими освітніми потребами.

Отже, використання елементів кондуктивної педагогіки є актуальним та перспективним підходом для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Такий підхід сприяє розвитку дитини як особистості, забезпечує індивідуальний підхід до її потреб та можливостей, та дозволяє досягати більш високих результатів у розвитку дитини з особливими освітніми потребами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І.Д. Сучасна дидактика: підручник. 5-те вид. К.: Видавничий центр «Академія», 2006. 352 с.
2. Боутон Р. Навчання, розвиток та соціальна інтеракція дітей з особливими освітніми потребами. Київ: Видавництво «Наш формат». 352 с.
3. Вангер. Л. Педагогіка: навч. посібник. К.: В-во «Академія», 2015. 224 с.
4. Васильєва Т.С. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Педагогіка. 2018. №30(1). С. 146-150.
5. Виготський О.Л. Психологія : навч. посібник. К.: В-во «Академія», 2015. 304 с.
6. Гончаренко С.І. Педагогіка і психологія спеціальної освіти. К.: Видавництво «Просвіта», 2013. 320 с.
7. Діти з особливими освітніми потребами в Україні: стан, проблеми, перспективи : монографія. / за заг. ред. Г. М. Бойка. Київ: Видавництво "Києво-Могилянська академія", 2015. 480 с.,
8. Європейська асоціація інклюзивної освіти: URL: <https://www.european-agency.org/resources/agency-projects/2017>
9. Закон України "Про освіту": URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
10. Інклюзивна освіта в Україні: теорія та практика" - монографія: URL: https://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Inosv_2020_3_3.pdf
11. Інклюзивна освіта: теорія та практика" - науково-методичний журнал: URL: <https://ipo.kubg.edu.ua/index.php/journal>

12. Інклюзивне навчання дітей з особливими освітніми потребами / за ред. В. А. Сухомлинської. Київ: Вид-во "Наш час", 2019. 351 с.
13. Інклюзія в Україні - інформаційний портал про інклюзивну освіту:
URL: <https://www.inklyuzia.org.ua/>
14. Коваль І.І., Євтух Л.В. Особливі діти: дитина з особливими потребами. К.: Вид-во «Центр навчальної літератури», 2012. 368 с.
15. Конвенція ООН про права дитини: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
16. Кондратюк Т.В. Диференційований підхід у навчанні дітей з особливими освітніми потребами. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 3. С. 200-206.
17. Концепція розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/koncepciya-rozvitku-osviti.pdf>
18. Коротун І.Д., Макогон Ю.Ю. Психолого-педагогічні особливості роботи з дітьми з аутизмом. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки*. 2017. Т. 142. С. 47-54.
19. Кравченко Н.А., Новікова О.І. Особлива дитина: психологія розвитку та виховання: навч. посібник / за заг. ред. Н.А. Кравченко. К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2005. 320 с.
20. Методика взаємодії з дітьми з аутизмом в умовах інклюзивного навчання /за заг. ред. д-ра пед. наук, професора О.М. Грищенко. Київ: Вид-во "Наш час", 2019. 218 с.
21. Методика використання ігрових технологій в роботі з дітьми з особливими потребами: URL: <http://www.rada>
22. Методика мультимодального навчання для дітей з особливими потребами :URL: http://teacher.at.ua/publ/multimodalne_navchannja_dlja_ditej_z
23. Методика позитивного підсилення: URL: <https://osvita.ua/vnz/programs/46511/>

24. Методика роботи з дітьми з вадами зору та слуху / за заг. ред. А. М. Ковальчук. Харків: Вид-во "ХНУ ім. В. Н. Каразіна", 2017. 198 с.
25. Монтессорі М. Виховання і культура: навч. посібник. К.: Видавничий дім «Освіта», 2015. 216 с.
26. Навчання через дію для дітей з особливими потребами: URL: <https://elearn.in.ua/index.php/metod-dopomoga/378-navchannya-cherez-diyu-dlya-ditej-z-osoblivimi-potrebami>
27. Педагогіка і психологія інклюзивної освіти" - науково-практичний журнал: URL: <http://journal.kdpu.edu.ua/pedpsy/>
28. Підготовка компетентного фахівця до формування мовленнєвої особистості дитини з порушенням мовлення. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. Т. 1. Вип. 24. 2020. С. 81-86.
29. Підлесецька О.М. Індивідуальний підхід до дітей з особливими освітніми потребами. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2015. №3. С. 8-14.
30. Психологічна готовність вчителя початкової школи до роботи з дітьми з особливими потребами. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2018. Вип. 3(62). С. 21-27.
31. Ресурсний центр "Особистість". "Особливості роботи з дітьми з особливими освітніми потребами": URL: <http://rc-personality.com.ua/osoblivosti-roboti-z-ditymi-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami/>
32. Ревуцька О.В. Інноваційні технології в спеціальній освіті. Бердянськ, 2018. 216 с.
33. Савченко О.І. Педагогіка: Навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. К.: Академвидав, 2009. 312 с.
34. Семенов Т. Психолого-педагогічні аспекти формування у дітей з особливими потребами умінь і навичок в межах навчальних предметів: URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/16008>

35. Синиця А.О. Проблема логопедичного супроводу дитини раннього віку з дитячим церебральним паралічем у сучасній теорії та практиці. *Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія: Зб. наукових праць. К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2016. С.80-86.*

36. Синиця А.О. Актуальність логопедичного супроводу дітей раннього віку з церебральним паралічем у сучасному соціумі. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць: вип. 14 / за ред.О.В.Гаврилова, В.М.Синьова. Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006, 2019. С. 290-302.*

37. Смірнова О.В., Бутова І.В. Розробка та впровадження індивідуальних програм розвитку дошкільників з особливими освітніми потребами. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки. 2018. Т. 154. С. 40-47.*

38. Чернишова О.В. Інтердисциплінарний підхід у роботі з дітьми з особливими потребами. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Серія: Психологія. 2017. Вип. 47. С. 97-105.*

39. Основи медико-соціальної реабілітації дітей з органічним ураженням нервової системи: [Навчально-методичний посібник] / За ред. В.Мартинюка, С. Зінченко. К.: Інтермед, 2005. 416 с.

40. Сучасні методи фізичної реабілітації дітей дошкільного віку, хворих на церебральний параліч: версії, теорії, суперечки. *Слобожан. наук.-спорт. вісн. 2013. № 2. С. 157-160. Бібліогр.: 12 назв.– укр.*

41. Бойко А., Карбищева Т. Система керованого навчання: інформаційного методичний посібник для батьків, педагогів та реабілітологів. Суми: Університетська книга, 2009. 76 с.

42. Круль М. Система керованого навчання. Інтеграція реабілітаційного-навчально-соціальних заходів, присвячених дітям із раннім пошкодженням головного мозку та їх сім'ям. Замость, 2005. 71 с.
43. Султанова Н. В. Реабілітаційні технології в системі соціально-педагогічної роботи з особливими дітьми: навчально-методичний посібник. Миколаїв: МНУ імені В.О.Сухомлинського, 2020.102 с.
44. Asselain, J. P. L'école inclusive: une question de sens et de moyens. Éditions Sciences Humaines: URL:
https://www.editionsladecouverte.fr/l_ecole_inclusive-9782361060349
45. Lyndina, Y., Martynyuk, Z., Tovstohan, V., Babichenko, A., Mytsyk, H., Samoilenko, I. Psychological and Pedagogical Technologies in Working with Children with Special Educational Needs: Neuropedagogical Aspect. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 2023, 14(1), 302–318.
<https://doi.org/10.18662/brain/14.1/421>
46. Behas, L., Maksymchuk, B., Babii, I., Tsymbal-Slatvinska, S., Golub, N., Golub, V., Chepka, O., Lemeshchuk, M., Dychok, T., Nikitenko, A., Sarancha, I., Maksymchuk, I. The influence of tempo rhythmic organization of speech during gaming and theatrical activities on correction of stammering in children. *Journal of Physical Education and Sport*, 19(4), 2019. P.1333-1340.
47. Hevko I. Inkluzyvnv osvita v Ukraini: suchasnyi stan ta problemy rozvytku [Inclusive education in Ukraine: the current state of affairs and development problems]. *Scientific Bulletin of Mykolayiv National University named after V.O. Sukhomlynsky. Pedagogical sciences*, 1 (64), 2019. P. 52– 58.
48. Balla Gy, Vekerdy-Nagy ZS. A gyermekrehabilitáci ó sajátosságai [The characteristics of child rehabilitation]. In: *Vekerdy-Nagy ZS, ed. Rehabilitáci ós orvoslás [Rehabilitation medicine]*. Budapest: Medicina Könyvkiad ó; 2010. p. 669–76
49. Besios T, Nikolaos A, Vassilios G, Shophia B Comparative Reliability of the PEDI, GMFM and TUG Tests for children with Cerebral Palsy. *Journal of Physical Therapy Science*, 25(1). 2013. P. 73 – 77

50. Colver A, Fairhurst C, Pharoah POD Cerebral Palsy Seminar. *The Lancet*, 383, 2014. P. 1240-1